

УДК 930.253:341.74(477+73)“1919/1921”

О. В. ТЕРЕЩЕНКО*

ДИПЛОМАТИЧНА МІСІЯ УНР У США
В ЛИСТАХ ЮЛІАНА БАЧИНСЬКОГО

Публікуються документи Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України), що висвітлюють дипломатичну діяльність Юліана Бачинського, українсько-американські та українсько-російські відносини, особливості діяльності Надзвичайної дипломатичної місії у Вашингтоні, причини непорозумінь між українськими дипломатичними урядовцями.

Ключові слова: Українська Народна Республіка; Міністерство закордонних справ УНР; дипломатичні представництва; Центральний державний архів вищих органів влади та управління України; політика держав Антанти; зовнішня політика.

“У. Н. Республика буде визнана Антантою тоді, коли Антанта зрозуміє, що без визнання У. Н. Республики не буде миру на сході Європи”, – ці, майже пророчі слова належать українському громадському і політичному діячеві, публіцисту та дипломату Юліану Олександровичу Бачинському. 28 березня за ст.ст. (ф. 3934, оп. 1, спр. 1, арк. 1) відзначаємо 145-у річницю з дня його народження.

У ЦДАВО України зберігаються документи особового фонду Юліана Бачинського за 1895–1933 рр. (ф. 3934), листування з дипломатичною місією у Вашингтоні про внутрішню боротьбу серед українських емігрантів в Америці за 1919–1920 рр. (ф. 3752), відгуки в українській пресі Америки про діяльність української дипломатичної місії УНР у Вашингтоні і голови місії Ю. Бачинського за 1919 р. (ф. 3696), які є важливим джерелом для вивчення дипломатичної діяльності Ю. Бачинського, українсько-американських відносин, української дипломатії взагалі.

Український дипломат –
Юліан Олександрович Бачинський.
ЦДАВО України, ф. 3914, оп. 1,
спр. 29, арк. 2.

* Терещенко Олена Валеріївна – головний спеціаліст відділу використання інформації документів Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України.

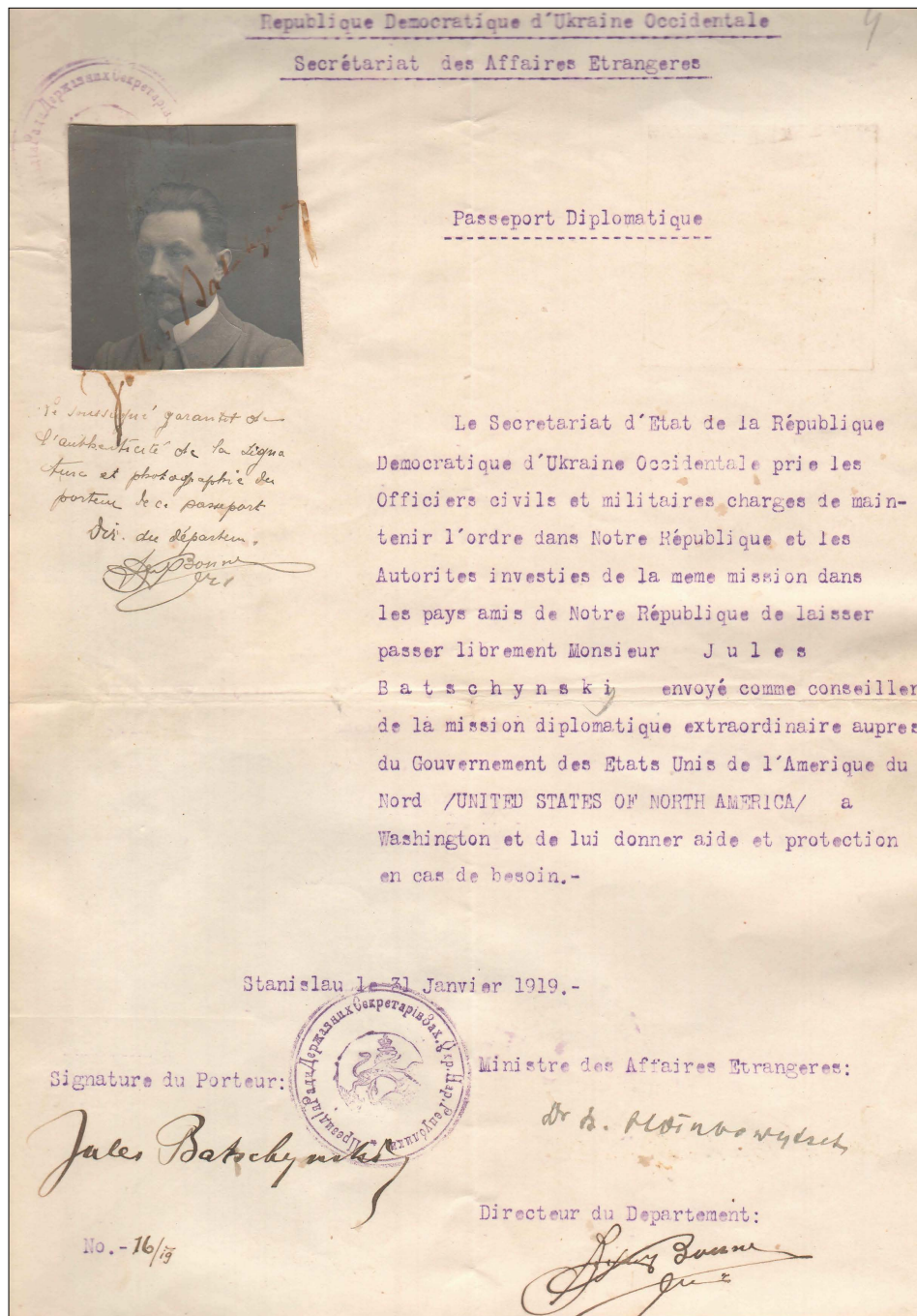

Фотокартка з особового фонду Ю. Бачинського.
ЦДАВО України, ф. 3914, оп. 1, спр. 29, арк. 20.

Народився майбутній дипломат у с. Новосілка (нині село Підгаєцького району Тернопільської області) в родині церковного діяча, ректора Львівської греко-католицької семінарії. Здобув юридичну освіту у Львівському і Берлінському університетах. Упродовж 1905–1906 рр. Ю. Бачинський перебував у США та Канаді. У 1918 р. стає членом Української Національної Ради в Галичині, а з 1919–1921 рр. – головою дипломатичної місії УНР у Вашингтоні. З 1921 р. перебуває в еміграції – в Австрії, Німеччині. Але в 1933 р. прийняв рішення приїхати до радянської України, працював науковим співробітником “Української радянської енциклопедії”. У листопаді 1934 р. заарештований та засуджений до десятирічного ув’язнення у таборах ГУЛАГу, де 6 червня 1940 р. помер.

У 1895 р. Ю. Бачинський заявив про себе книгою “Ukraina irredenta” (Україна уярмлена) і, за словами Володимира Дорошенка, став першим із політичних мислителів, хто зробив спробу теоретично обґрунтувати необхідність державної незалежності України. Реалізувати свою ідею про політичну самостійність України Бачинський намагався на посаді голови Надзвичайної дипломатичної місії Української Народної Республіки у Вашингтоні.

Понад 90 років тому українсько-американські відносини пережили суперечливі моменти. У 1919 р. український уряд опинився перед проблемою пошуку союзників, які могли надати військову, фінансову і політичну допомогу для боротьби за незалежність. Ще 10 січня 1919 р. Рада Народних Міністрів ухвалила законопроект про призначення ди-

Дипломатичний паспорт голови Надзвичайної дипломатичної місії УНР у Вашингтоні Ю. Бачинського.
ЦДАВО України, ф. 3934, оп. 1, спр. 1, арк. 4.

Фотокартка з особового фонду Ю. Бачинського.
ЦДАВО України, ф. 3914, оп. 1, спр. 29, арк. 19.

пломатичної місії до США. Уряд УНР надавав їй великого значення. Міністр закордонних справ УНР В. Темницький у листі до Ю. Бачинського від 11 липня 1919 р. закликав “негайно по прибуттю до Америки” зайнятися популяризацією української справи за кордоном за рахунок пожертв “українського населення Америки” (ф. 3752, оп. 1, спр. 2, арк. 2, 2зв.). 1 серпня 1919 р. Юліан Бачинський і секретар місії Віктор Козакевич прибули до Вашингтона (ф. 3696, оп. 2, спр. 287, арк. 41). Вже в перші місяці після прибуття до Вашингтона український дипломат розпочав переговори з Американським Червоним Хрестом та іншими гуманітарними організаціями про надання фінансової допомоги українській армії, намагався об’єднати розколоту українську діаспору, вів пропагандистську роботу на користь української держави. Юліан Бачинський був непримиренним противником російської політики щодо України, що відбилося у чернетках листів до українських урядовців. Його міркування залишаються актуальними і донині.

На жаль, 28 грудня 1921 р. Міністерство закордонних справ УНР повідомило “п. Голову Дипломатичної місії в Вашингтоні, що через фінансове становище Уряд Республіки немає змоги утримувати надалі зазначену Місію а тому вона мусить бути ліквідована” (ф. 3696, оп. 1, спр. 519, арк. 25).

Попри значні дипломатичні зусилля уряду УНР, спрямовані на те, аби втримати незалежність України і здобути міжнародне визнання, українським дипломатам так і не вдалося заручитися підтримкою світу. Не принесла результатів і діяльність Надзвичайної місії у Вашингтоні. Причини невдачі криються у неприйнятті уряду США незалежної УНР, географічної віддаленості місії УНР у Вашингтоні від уряду та дипло-

ПОСОЛЬСТВО
УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ
В НІМЕЧЧИНІ

№ 135.

Берлін 17 лютого 1922.

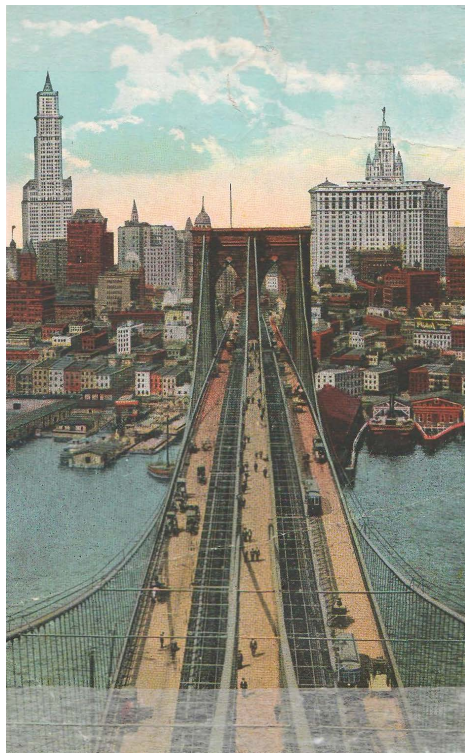
П О С В І Д К А.

Посольство У.Н.Р. у Німеччині посвідчує, що п.Юліан Б а ч и н с ь к и й, Голова Надзвичайної Дипломатичної Місії У.Н.Р. у Злучених Державах Північної Америки, після свого повороту з Вашингтону робив заходи в липні м.р. через Українське Посольство в Берліні, відтак через Посольство у Празі і Відні, а потім ще раз в січні ц.р. через Посольство в Берліні, щоб дістати можливість переїзду через польський кордон до Уряду У.Н.Р. в Тарнові, якому він хотів особисто представитись та зложити устний доклад з ліквідації Місії в Вашингтоні, та що ці заходи з причин політичних перешкод, впливаючих з рижського договору, не вдалися.

Повірений у справах У.Н.Р. у Німеччині
посол:

Посвідчення Ю. Бачинського.
ЦДАВО України, ф. 3934, оп. 1, спр. 1, арк. 11.

Поштова листівка з зображенням
Бруклінського мосту в Нью-Йорку.
ЦДАВО України, ф. 3934, оп. 1,
спр. 26, арк. 115зв.

матичних представництв у Європі (ф. 3696, оп. 2, спр. 287, арк. 111), роз'єднаності українських емігрантських організацій, суперечках між членами місії.

У відповідь на закиди, зроблені Міністерством закордонних справ УНР, «що до відсутності належної енергії й продуктивності в діяльності Місії та відповідного уміння й такту в відношеннях з українцями емігрантами в Америці» (ф. 3696, оп. 1, спр. 519, арк. 25), невиправданих фінансових витратах, Ю. Бачинський відстоював свою честь як голова вашингтонської місії у листах до чиновників міністерства (наприклад, у листі до А. Ніковського). У ЦДАВО України збереглися епістолярні свідчення про небайдужість Ю. Бачинського до долі українського народу (листування з М. Тишкевичем та П. Чижевським). Також у фон-

дах архіву містяться тексти звернення Ю. Бачинського до Державного департаменту США та протоколу конференції Ю. Бачинського з чиновником Міністерства закордонних справ США, з яких можна зробити певні висновки про труднощі українсько-американських відносин у 1919–1921 рр. Саме ці архівні документи представлені в публікації, де збережені індивідуальні особливості авторської лексики, правопису, пунктуації.

№ 1

Лист Ю. Бачинського до М. Тишкевича¹UKRAINIAN MISSION
WASHINGTON D. C.До Високоповажаного
Добродія – Голови
делегатії УНР в Парижі
гр. Михайла Тишкевича

19 вересня 1919

Високоповажаний Пане Голово!

З американської “Свободи”² – з 16-ого вересня с.р. ч. 110, довідав ся, що Ви переняли [від] д. Сидоренка³ провід делегатії УНР в Парижі. В виду сего я позволяю собі переслати Вам Високоповажаний Пане Голово мої найширші гратуляції а разом бажаю найкращих успіхів на тім новім, тяжкім і повнім [вирішальности становиску] Вашім.

Рівночасно однак звертаюсь до Вас із прозьбою – будьте ласкаві – за-
радіть, щоби й подальше [висилали] по вашингтонській Місії усі ноти париз-
ської делегатії до паризської мирової Конференції і всі публікації делегатії.
Крім того, прошу Вас, сповіщайте мене про хід переговорів Ваших з Миро-
вою Конференцією, щоб мої конференції з Вашингтонським правительством
держались одної лінії з Вашими а також, щоби супроти української імміграції
в Америці я міг бути речником Ваших зусиль. Се дуже важне. До мене, як до
голови Місії для З. Д. Америки⁴, звертають ся і поодинокі іммігранти і пред-
ставники тутейших українських організацій, з запитами про заходи паризської
делегації в справі У Н Республіки перед паризською конференцією – та я їм
нічого не можу сказати навіть не можу заперечити ті вістки, які вони находять
в часописах – звістки приватні і півофіціальні, для паризської делегатії такі
[нариси] не корисні. Я не дістаю з Парижа ніяких інформацій. Не дістаю на-
віть [вияснень], або хоч би просто заперечень тих некорисних для паризської
делегації вісток, що появляють ся в тутейших українських часописах, прим.
в “Народній Воли”⁵, в “Українській газеті” інш. Ті вістки впливають пригно-
блюючо на загал українських іммігрантів, зневіряють їх, а українській групі
большевиків дають знамени та оружие в агітації проти УНРеспубліки в загалі
а проти українських дипломатичних місій спеціально. Тому так потрібні мені
інформації Ваші про хід Ваших переговорів з Мировою конференцією – і про
відносини в самій українській делегатії – з огляду на закиди, які їй ставлять
ся, інформації письменні, а як треба то й каблеграфічні. При тій нагоді, по-
зволю собі звернути Вашу, Високоповажаний Пане Голово, увагу на одно ще:
коли Ви схочете завести безпосередні, поза Місією вашингтонською, зносини
з тутейшими українськими організаціями або часописами, то робіть се не з
одною організацією або часописом – а з усіма, – в противнім разі знеохотите
до себе наші організації і часописи, і Ваші найліпші заміри розібють ся о
пасивність великої або й більшої частини української імміграції, – жодна ор-
ганізація не хоче уважати і не уважає себе гіршою від других.

Що до моїх конференцій в міністерстві для справ закордонних (Department of State) в справі Української Народної Республіки, можу покищо казати Вам се, що правительство 3 Єднаних Держав стоїть на теперішню хвилю на станови[ску] – федеративної Росії, - що однак не виключає, щоби при змінених обставинах, особливо на Україні – не стануло супроти України на нашій станови[ску]. Взагалі маю вражіння, що і вашингтонське правительство, інші Правительства антанти – не мають ясного і сталого пляну, що до уложення відносин на сході Європи – чи, як вони називають – в Росії, - і не одної що “зміни курсу” можна надіяти ся. Остаточне однак вирішення справи східної Європи випаде, по моїй думці, не після волі правительств антанти, а по випадковій діляючих сил там – в східній Європі і в тім-в самій Україні.

Надіюсь від Вас, Високоповажаний Пане Голово, пару слів відповіді і остаюсь з правдивим для Вас поважанням.

(Підпис) Ю. Бачинський

ЦДАВО України, ф. 3752, оп. 1, спр. 3, арк. 4, 4зв., 5. Автограф.

¹ Граф Михайло Станіславович Тишкевич – український дипломат, публіцист, митець і меценат. У лютому 1919 р. уряд УНР призначив Тишкевича головою дипломатичного представництва при Ватикані, 22 серпня 1919 р. української місії при мировій Конференції в Парижі по Григорію Сидоренку.

² “Свобода” – україномовна газета, що виходить безперервно з 1893 року. Перша українська газета у США, одна з найстаріших українських газет у діаспорі. Офіційний орган Українського Народного Союзу.

³ Григорій Микитович Сидоренко – політичний, державний діяч. Із 20 січня 1919 р. очолював делегацію УНР на Паризькій мирній конференції. 1919–1922 рр. – посол УНР у Відні.

⁴ З’єднані Держави Америки – Сполучені Штати Америки.

⁵ “Народна воля” – газета, заснована Українською забезпеченово-допомоговою організацією в США в 1911 році.

№ 2

Лист М. Тишкевича до Ю. Бачинського

DELEGATION
DE LA REPUBLIQUE UKRAINIENNE
37. RUE LA PEROUSE
TEL.: PASSY 33-87

PARIS, LE 11 марта 1920

Його Ексцеленції Пану Голові Надзвичайної
Дипломатичної Місії в Америці

Високоповажаний Пане После,

Ваш лист з дня 29 січня я одержав. Перш усього складаю Вам глибоку подяку за Вашу книжку з такою палкою присвятою; відтак за ці широкі інформації про умовини нашого національного життя в Зєдинених Державах

посеред яких Вам доводиться працювати. Ваш лист згідно з Вашим бажанням буде переданий при першій нагоді до Нашого Уряду і я старатись му негайно по одержанню для Вас яких небудь доручень чи вказівок переслати їх Вам.

Що до листа якогось члена нашої Делегації з нечитким підписом то тут маємо діло з одним із тих інтриг на які Вам доводиться так часто дивитись в своєму середовищі. Дня 10-го січня склад делегації був сформований мною наново і деякі з бувших її членів мали свої мотиви, щоб бути невдоволеними новим станом; деякі з них ще й до нині користуються фірмою Делегації і то не лишень на папері, Лист висланий до Вас не міг бути написаний з доручення Делегації. Делегація одержувала брошури видавані Вами і не могла робити Вам таких закидів.

Ваше офіційне становище в Вашингтоні має чимало аналогій з моім тутешнім, коли зважити агітацію земляків невдоволених нашою ясною і твердою лінією згідною з політикою Уряду. Про конфлікти з виступившими членами Делегації, представниками поодиноких партій, які глядять на загальну справу із становища вузьких інтересів, нерідко особистих — можна би написати справоздання не менше від Вашого.

Наше загальне політичне становище знаходиться тут мабуть у стадії вирішуючій. Справа нашого визнання стає актуальною і коли про її здійснення казати важко то це без сумніву тому, що становище на Україні є наскрізь нез'ясоване і для Антанти зовсім невиразне. Воно відбивається прикро на самій нашій дипломатичній праці. Така важлива справа як фінансова не знаходить ся в належній формі. Наша Делегація не виплатила за цей мсьць плати своїм служачим за для недостачи засобів і коли так піде далі то можемо опинитись в непорядному становищі. Ми одержали вже телеграму від члена Директорії Макаренка¹ і Міністра Мартоса² з обіцянкою грошей, а проте нам необхідні кошти хоча би на будені витрати. Ми були би Вам незвичайно вдячні, колиб Ви нам на цей час позичили хочаби п'ять тисяч доларів.

З високою до Вас пошаною

(Підпис) Тишкевич

ЦДАВО України, ф. 3752, оп. 1, спр. 3, арк. 20-21. Оригінал, машинопис.

¹ Андрій Гаврилович Макаренко – громадський і політичний діяч. У листопаді 1918 р. обраний членом Директорії УНР.

² Борис Миколайович Мартос – державний, громадський і політичний діяч, учений-економіст. 3 грудня 1918 р. – міністр продовольчих справ, з квітня 1919 р. – міністр фінансів і голова Ради народних міністрів УНР.

№ 3

Лист П. Чижевського до Ю. Бачинського

MISSION EXTRAORDINAIRE
COMMERCIALE ET FINANCIERE
DE
L'UKRAINE
POUR LA FRANCE, L'ITALIE
LA BELGIQUE ET LA SUISSE
48, rue du stand, 48

GENEVE, le 7/7-1920.
Павло Чижевський¹,
Отель ВІКТОРІЯ.
Високоповажному Пану Голові
Української Діпломатичної Місії
в Сполучених Державах
Північної Америки.

Високоповажний Пане!

Пишу до Вас не яко Голова Місії, а яко український громадянин – в справі, що торкається всего громадянства українського поза всіма партіями і станами, або краще — вище всіх партій і станів.

Останні події на Україні загрожують існуванню української державности. Ми може знаходимося на передодні цілковитої катастрофи самої ідеї української державности. І в тих страшних обставинах українська інтелігенція не тільки не виявила бажання міцнішого об'єднання, а навпаки мов ще яскравіше поділилася на кілька ворожих таборів....

Нема нічого дивного, що в таких обставинах виникають думки про можливості урятування справи й про можливості єдиної акції. А на Тім ґрунті виникла й думка про скликання за кордоном, в Європі, всеукраїнського національного конгресу, який мав би на меті утворення СУБЕРЕННОЇ УКРАЇНИ з усіх земель, де живуть українці від Дну до Сяну.

Перед нами дві можливості, що являються наслідком Польсько-Української згоди:

Перша – Або ми дістанемо незалежну Україну, обкраяну з усіх боків, втративши майже половину наших земель й половину людности — це в кращому випадкові.

Друга – Або ми, коли Польсько-Українська згода сбанкрутує, знову й на довгі, може, роки, підпадемо під владу Москівщини

Але ж ми маємо тверду надію, що і в першій і в другій випадку Україна нарешті здобуде незалежність в етнографічних межах – тільки коли і як?

У першому випадку ми матимемо свій уряд, уряд своєї держави, якому з огляду на офіційне становище, з огляду на ті договори, що він склав з іншими державами, не зручно було би офіційно виступати в таких справах як прилучення до України Галичини, Буковини, Басарабії то що.

У другому випадкові ми опинилися би зовсім без своєї держави і повинні б були, шляхом міцної, єдиної, позапартійної організації всесвітнього українського громадянства збудувати Українську державу в етнографічних межах.

От же в обох випадках – і в кращому і в гіршому, нагальна потрібність всесвітнього об'єднання української інтелігенції є очевидною.

Виходячи з такої точки погляду заснувався міжпартійний ініціативний Комітет у Женеві – з виділом у Відні, що почав уже працювати над скликанням всеукраїнського Національного конгресу.

З доданої сюди відозви Комітету Ви довідаєтесь, яким шляхом він гадає досягти мети, – довідаєтесь, що він ні на один мент не бажав би якимось моно-

полізувати ту справу: він почав, а далі вже від громадянства буде залежати повести далі справу...

Очевидно, що в повітрі давно вже носиться думка про те, що потрібна якась єдність. Доказом того являється, наприклад Комітет Незалежної України, (до якого й я, між иншим, належав) який хоч і не був, власне кажучи, організацією широко громадянською, а обґрунтовував свій вплив на персональних (чи на персональному) авторитеті, але ж придбав собі деяке довіря між американськими українськими колами громадянства.

В данному ж разі справа має бути обґрунтованою не на персональних впливах, справа йде про єднання всієї інтелігенції коло одного прапора – прапора незалежної України.

Після отих пояснень я дозволяю собі звернутися до Вас з проханням:

1/ Сприяти як найширшому розповсюдженню думки про Всеукраїнський Національний Конгрес між американською українською людиною.

2/ Дозволити повернути ті гроші, що Ви вислали (коло 500 доларів) Комітету незалежної України* (скарбнику Коваленку²) на організацію Першого українського Національного Конгресу з умовою, що одна десята частина може бути витрачена на підготовчі видатки, а решта буде залишена на розпорядження конгресу, а коли б він не зібрався, так повинна бути повернута жертводавцю, або на вказану ним мету.

Ваша жертва й інші подібні будуть зберігатися на біжучому рахунку Женевського Українського клубу.

З найщирішим поважанням Голова українського Клубу в Женеві, колишній член президії українських послів Першої Російської Державної Думи.

(Підпис) Павло Чижевський

(*) Ком. Нац. Укр. ліквідується. Відбулися вже перші Ліквідац. збори й обрано ліквід. Ком.

ЦДАВО України, ф. 3934, оп. 1, спр. 27, арк. 6, бзв. Оригінал, машинопис.

¹ Павло Іванович Чижевський – громадський і політичний діяч, депутат 1-ї Державної думи від Полтавської губернії. З 1918 – голова української торгової делегації у Швейцарії, член екзильного уряду УНР у м. Тарнові.

² Коваленко Олександр Михайлович – український вчений, громадсько-політичний діяч, письменник. З 1919 року перебував на службі в Українській дипломатичній місії – спочатку в Женеві, а потім у Парижі обіймав посаду 1-го секретаря Української дипломатичної місії (консула УНР).

№ 4

Лист Ю. Бачинського до Державного департаменту США

УКРАЇНСЬКА ДИПЛОМАТИЧНА МІСІЯ

Вашингтон Д. К.

23-го цвітня 1921.

*Високоповажаний Секретар Державний,
Державний Секретаріат, Вашингтон.*

Пане:

Советський російський уряд звернувся до уряду Злучених Держав з пропозицією відновлення торговельних взаємин між Злученими Державами Аме-

рики [т]а Росією. Уряд Злучених Держав Америки відповів на це, що наколи в Росії задумується поробити фундаментальні зміни, які містилися в собі належну пошану для охорони осіб і майна та установлялиби умови, які для ведення торгівлі доконче потрібні, тоді уряд Злучених Держав буде рад дістати переконуючі докази про довершення таких змін; але доки такі докази не будуть дані, уряд Злучених Держав не бачить ніякої відповідної підстави для розважування торговельних зносин.

Лишаючи на боці питання, чи російський советський уряд буде в силі дати урядові Злучених Держав переконуючі докази про довершення цих фундаментальних змін, яких бажає уряд Злучених Держав, я, як дипломатичний представник Української Народньої Республіки, що стоїть під начальством генерала Петлюри, уповноважений є зложити в імені мого уряду вже тепер урядові Злучених Держав Америки заяву, що о скілько евентуальний торговельний договір між Урядом Злучених Держав Америки [т]а Російським Совітським Урядом мав би бути розтягнений також і на територію Української Народньої Республіки окуповану тепер ворожими, чуженецькими військами російського Совітського Уряду, так український народ як і його уряд ніколи не будуть могли узнати для себе обовязуючим постанови такого договора.

Уряд Української Народньої Республіки бажає також заявити, що така сама доля стринула би такий торговельний договір і тоді коли би Російський коли би Російський Совітський Уряд, який не може заперечити політичної відрубности України, підставив до торговельних переговорів накинений ним Україні т. зв. Український Совітський Уряд. Цей Український Советский Уряд так само немає нічого спільного з українським населенням як і російський советський Уряд, і українське населення так само не узнавало і не узнає його своїм Урядом, а урядом чужим, наїзничим експозитурою московського Уряду і тому його зарядження ніколи не піддавалося і не піддається.

Уряд Української Народньої Республіки вважає за конечне зложити отою заяву Урядові Злучених Держав Америки саме тому, щоби в першій лінії боронити інтереси Української Народньої Республіки і її населення, а друге щоби остерегти Уряд Злучених Держав перед невикональністю такого торговельного договору, коли би він мав бути заключеним. Бо нема сумніву, що плянуючи товарообмін зі Злученими Державами Америки, Російський Совітський Уряд – згідно зі своєю усталеною політикою насильного вивозу усякого добра з України до Росії – буде старатися дістати американський товар в заміну на добро зареквіроване головно на Україні. Але вже тепер, мимо страшного терору, якого російський Совітський Уряд уживає для держання своєї влади на Україні і безупинних карних експедицій на українські села для перебрання від них усих ріжнородних продуктів рільного господарства не є в силі накинати населенню свій авторітет і добути ві[д] нього жаданих ним продуктів. І як безсильним є він тепер в користуванню багатств України для себе, так само безсильним буде він в доставлюванню українського добра американським купцям в-заміну [н]а їх продукти.

Уряд Української Народньої Республіки і українське населення є, безперечно, незвичайно заінтересовані в наладженню торговельних взаємин зі Злученими Державами як і з іншими державами світа. Але ті торговельні взаємини будуть могли бути удержувані стало і зі справдішньою користю обох контрагуючих сторін лише тоді, коли українське населення загалом і кождий

український горожанин з окрема будуть мати достачні заповнення на свободі-но орудування своїми продуктами, добутими їх працею і запобігливістю, а з другої сторони будуть загварантовані в спокійнім посіданню набутих ними за свої товари чужих товарів. Це однак можливе є лише при авторитеті таких державних установ, які, виходячи із бажань українського населення у виконуванню своїх завдань виявляли би його дійсну, не фальшовану волю. Поки цього нема, поки українська територія є окупована ворожими військами чужого уряду, [д]о ти ніякий торговельний договір з таким урядом – о скільки той договір мав би бути розтягнений і на українську територію, не може мати вдоволяючих результатів.

Український нарід веде вже три роки безперестанно кроваву боротьбу з російським, совітським наїздником. Як жорстокою і безглядною є та боротьба можна бачити з циркулярів московського уряду до совітського війська оперуючого на Україні і його адміністративних установ. Один з тих циркулярів, виданий наставником московського совітського Уряду на Україні Раковським¹, я позволяю собі ту[т] залучити. Я одначе вважаю потрібним зазначити ту[т] виразно, що отся боротьба українського народу є боротьбою не лише проти большевизму як такого проти його економічної і політичної системи але і проти него як чужого наїздника – боротьба, яку український нарід звів уже з повним успіхом проти наших наїздників на українську територію, а саме проти німців і австро-угорських сил а пізніше проти російського генерала Денікіна², який воюючи проти московських большевиків, рівночасно наступив і на Українську Народню Республіку в ім'я вже пережитого і несповниного вже більше ідеалу “єдиної неділимої Росії”.

О свою цілковиту політичну незалежність буде український нарід вести боротьбу аж до повного успіху, мимо того, що так давні як і нові російські завойовники України виставляють ту “єдину неділиму Росію” уже як федерацію України з Росією. Та вже раз, вище 200 літ тому, Україна увійшла в конфедерацію з Росією, яка хоч торжественно забезпечувала Україні цілковиту самоуправу, мимо того зістала перемінена в безпощадний гнет й визиск українського народу Росією. Як наслідок цього болючого досвіду існує тепер непохитне переконання українського народу, що пропонована федерація це тільки нова форма російського імперіялізму висунена – в виду безупинного кривавого протесту проти него українського народу – для /приєднання його на ново до Російської держави, не з іншою метою як тільки щоби коштом України відбудувати господарське життя Росії/ і її давню політичну могутність.

Росія в виді своїх влад і своїх державних інституцій виявила за весь час своєї історії, аж до найновіших часів, свою спосібність лише в двох напрямках – в насильстві і поневоленні чужих народів. І здається нам нема нації в цивілізованім світі, яка не виявляла би своєї симпатії і доброзичливості тим поневоленим народам. Та дивна річ, помимо цієї симпатії і доброзичливості, є нації які все ще обороняють, дораджують, а навіть стараються насильно відновити зєднання сих народів з Росією, цею Росією якої влади – так давні як і нова не то цим поневоленим народам, але і своєму власному російському народові, не змогли принести добробуту і щастя.

Україна, при своїм географічнім положенню, численості населення і багатстві краю зможе понад всякій сумнів сама існувати як зовсім незалежна політична індивідуальність, і при помочі свого власного уряду, обдарованого

довірям населення, зможе дуже скоро і вповні відбудувати своє господарське життя, спаралізоване давнім царським і новим совітським російським урядом, не лише для свого власного пожитку, але і для пожитку других держав Європи. В злучі з Росією ця відбудова України була би коли не цілком унеможливлена, то незмірно утруднена.

Цілковита незалежність України причиниться також в великій мірі до закріплення миру в Європі. Я вже в ноті з д. 12-го мая 1920 року, яку я мав честь предложити Урядові Злучених Держав Америки в справі визнання Української Народньої Республіки, зазначив, що без політичного визволення українського народа неможливий є мир на Сході Європи. А без миру на Сході Європи неможливо є думати про відновлення нормальних торговельних взаємин між Сходом [т]а Заходом Європи і Америки. А без відновлення тих торговельних взаємин, навряд чи можливо буде запобігти господарській а що за тим іде політичній катастрофі в цілій уже Європі. Це безперечно, мусіло би відбитися і на Злучених Державах Америки.

Я позволю собі ту[т] висловити думку Уряду Української Народньої Республіки, що всякий чин, з якої небудь сторони, який хоч би і посередно скріплював заходи котрих небудь кругів Російських до відбудови “єдиної неділимой Росії”, у якій небудь формі, хоч би навіть федерації російського народа з другими народами давньої Росії, — отже й українським є не чином що веде до миру а чином, що веде до дальшої руїни і дальшого хаосу на Сході Європи. Уряд Української Народньої Республіки вважає, що таким чином був би і торговельний договір між Урядом Злучених Держав [т]а Урядом Совітської Росії, коли би його постанови мали розтягтися і на територію Української Народньої Республіки.

Прийміть Пане і т. д.

ЮЛІАН БАЧИНСЬКИЙ.

Дипломатичний Представник Української
Народньої Республіки.

За згідність:

В. о. Начальника Диплом. Відділу (підпис)

ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 440, арк. 3–4 і зв., 5. Засв.копія, машинопис.

¹ Християн Георгійович Раковський – більшовицький політичний діяч. 29 січня 1919 року був призначений головою Раднаркому і наркомом зовнішніх справ УСРР, сприяв відкриттю дипломатичних місій УСРР за кордоном

² Антон Іванович Денікін – російський військовий діяч, генерал-лейтенант, один із лідерів Білого руху та головнокомандувач Збройних сил Півдня Росії у 1918–1920 рр.

№ 5

Протокол конференції Юліана Бачинського з шефом відділу для справ російських в Міністерстві закордонних справ СШАUKRAINIAN DIPLOMATIC MISSION
WASHINGTON. D. C.*Дня 9-го червня, 1921.*

ПРОТОКОЛ

з конференції Голови Української Дипломатичної Місії у Вашингтоні, п. Юліана Бачинського з шефом відділу для Справ Російських в Міністерстві Закордонних Справ п. Пулом, дня 9-го червня, 1921.

З приводу призначення новою адміністрацією (презид. Гардинга¹) нового шефа Відділу для Російських Справ в Міністерстві Закордонних Справ, п. Пула, Голова У. Д. Місії, п. Юліан Бачинський, відбув дня 9-го червня, 1921, конференцію з п. Пулом, щоби поінформуватися про становище нового уряду Злучених Держав до Української Народної Республіки і взагалі до вільного руху українського народу.

В конференції взяв також участь радник Місії п. Іван Ардан¹.

Голова Місії спитав п. Пула, яке становище нового (республіканського) уряду Злучених Держав до Української Народної Республіки?

Пан Пул відповів, що уряд Злучених Держав відносить ся симпатично до всіх народів Росії, отже і до українського, а з цими що вміли зорганізувати менше більше сталі уряди та завести сякий-такий лад у себе і правлять своєю територією, як ось прибалтійські народи, удержує приязні взаємини. Це одначе не значить, що уряд Злучених Держав формально визнає ці держави, бо уряд Злучених Держав є тої думки, що таке визнання під цю пору було-би рівнозначне випереджуванню подій в Росії.

Голова Місії спитав: Яке-ж є спеціально відношення до Української Народної Республіки?

Пан Пул відповів, що відношення уряду З. Д. до України є подібне як і до других нових держав, одначе українське питання більше скомпліковане цим, що українська територія є в руках советів а поза українською територією є аж два уряди – Петлюри і Скоропадського.

Голова Місії відповів, що совети мають владу лише в деяких містах і вздовж деяких залізничних шляхів, між цим як решта території знаходиться в руках місцевого українського населення, через що, стисло беручи, не можна говорити про владу советів на Україні.

На це п. Пул відповів: – так, ми знаємо це.

Що-ж до Скоропадського – говорив далі Голова Місії, – то про него не можна говорити в цім самім значінню що про Петлюру та про уряд У. Н. Р., бо Скоропадський репрезентує лише себе самого і вивланих великих поміщиків землі, не має найменшої симпатії та авторитету серед населення і не має ніякого зорганізованого уряду. За те населення раз-враз маніфестує в своїх виступах свою солідарність з генералом Петлюрою і урядом Української Народної Республіки, так що самотнім Українським урядом являється тільки уряд У. Н. Р. під начальством Генерала С. В. Петлюри, мимо того, що цей уряд хвилево не знаходиться на українській території.

А які зносини має уряд Петлюри з українським населенням – спитав п. Пул.

Зносини є безнастанні і дуже живі. Делегати з усіх частин української території раз-враз приїжджають до уряду, до Тарнова, а уряд зі свого боку висилає своїх емісарів з інструкціями до населення. Навіть козаки кубанські та донські вислали були недавно своїх представників до уряду У. Н. Р. в ціли уложення спільної акції проти большевиків.

Це цікаво – сказав п. Пул.

А як на думку уряду Злучених Держав уложаться відносини на території давньої Росії? – спитав Голова Місії.

На це п. Пул по короткій надумі відповів виминаючо: Уряд цим питанням не займається, бо це вже входить в обсяг вгадування. А як Ви дивитеся на це?

Голова Місії відповів: Після упадку большевиків, який є тільки питанням часу, нові пограничні держави зорганізуються правдоподібно у союз для оборони перед Росією та взаємних економічних користей. Я думаю, що можливо створиться балтійсько-чорноморський союз, до якого належала-би також Україна, союз рівних з рівними для досягнення спеціальних цілей.

То Росія не належала-би до цього союзу? – спитав п. Пул.

Голова відповів: На мою думку, ні, бо раз, пограничні народи так зневірени в щирість Росіян та їх всіх дотеперішних урядів, що годі припускати, щоби вони згодилися на якусь федерацію з ними, а друге, Росія тепер так економічно знищена, що федерація з нею значила-би відбудову Росії коштом пограничних народів. А чи теперішній уряд З. Д. стоїть за федерацію цих народів з Росією?

П. Пул відказав: Ні, Уряд З. Д. вважає, що це не його діло рішати, який має бути на будуче лад на сході Європи. Є це діло цих народів, які там живуть. Уряд З. Д. в цій справі займає становище неутральне і буде рахуватися з цим фактичним станом, який там витвориться.

А що буде як теперішній стан потриває ще скільки літ? – спитав Голова.

Супроти цього ми безсильні – відповів п. Пул. Ми можемо тільки вижити.

На цій конференції закінчено.

При відходнім п. Пул заявив, що помимо цього, що уряд Української Народної Республіки не є визнаний урядом Злучених Держав, він рад буде бачити в своїй канцелярії колинебудь кого з панів з Місії для інформації і обговорювання справ.

(Підпис) Юліян Бачинський

Голова Місії

(Підпис) Іван Ардан²

Радник Місії

ЦДАВО України, ф. 3752, оп. 1, спр. 30, арк. 1–3. Оригінал, машинопис.

¹ Воррен Гамалііл Гардінг – двадцять дев'ятий Президент США з 1921 до 1923, від Республіканської партії.

² Іван Ардан – публіцист, редактор, видавець, священик. У 1920 році став радником Першої української дипломатичної місії у Вашингтоні, керівником Пресового бюро. Брав активну участь в організації життя емігрантів.

№ 6

Лист (чернетка) Ю. Бачинського до А. Ніковського¹UKRAINIAN DIPLOMATIC MISSION
WASHINGTON D.C.

Г.М 23/21

9 лютого 1921

До
Пана Міністра
закордонних справ У.Н.Р.
А. Ніковського

Вельмиповажаний Пане Міністре!

Маю честь ствердити отсим отримання Вашого розпорядку з д. 28 грудня 1920 р. – Тарнів, Департамент чужоземних зносин, ч. 993/4649 – про ліквідацію Місії в Вашингтоні, з висловом Вашого повного невдоволення із моєї діяльності, як голови Місії.

Приймаючи до відома отсей розпорядок, маю честь запропонувати Міністерству закордонних справ обрахунок коштів ліквідації Місії. При тім позволяю собі відповісти на ті закиди, які Ви, Пане Міністре, уважали за відповідне зробити мені з приводу моєї діяльності, як голови Місії.

В докладі з 14. жовтня 1920 р. я – відповідно до Вашого розпорядку з д. 9 серпня 1920 р. – Департамент загальний, відділ бухгалтерії, ч. 1647, м. Тарнів – подав загальний звіт фінансовий Місії за час від зложення Місії по кінець квітня 1920 р. і стан каси Місії з днем висилки згаданого докладу, то є: 14 жовтня 1920 р.

Маю честь запропонувати тепер – в Залучнику під 1) – загальний звіт фінансовий від 1 мая 1920 р. по кінець січня 1921 р.

Вже в докладі з 14 жовтня 1920 р. подав я до відома Міністерству закордонних справ, що в той час Місія вдержувала ся кредитом і що довг Місії в дни 14 жовтня виносив \$ 13.568.98. У фінансовім звіті, який залучаю тепер під 1) – довг Місії зріс з кінцем січня 1921 р. до висоти \$ 30.972.27. (ся квота входить проте як перша позиція в обрахунок коштів ліквідації Місії.

Дальші позиції є такі:

За підставу обрахунку беру найконечніші видатки місячні Місії, які були зроблені в посліднім місяці, в січні с.р. То є – \$ 4.700.63. Ту квоту треба долучити тільки разів до довгу Місії, то є, до суми \$ 30.972.27, кілька місяців пройде до остаточного зліквідовання Місії. Коли прийняти на се 3 місяці (лютий, марець, квітень), як час потрібний на отримання сего докладу Міністерством закордонних справ і на отримання Місією від Міністерства потрібних на ліквідацію грошей, то ся сума винесе \$ 45.074.16.

На кінець до тої суми треба дочислити ще суму, яка вийде з розплати членів Місії – місного персоналу. Високість сеї суми я подав уже в докладі з 14 жовтня 1920 р. складає ся вона з таких позицій:

Місячна платня (без додатків) голови Місії	\$ 1000.00
-/- секретаря Місії	\$ 382.50

-/- урядовцери	\$ 160.00
Кошта подорожі до первісного місця пробування членів Місії:	
голови Місії (до розрахунку з Міністерством	\$ 2000.00
секретареві і урядовцери Місії по \$ 50.00 (оба вони горожани З. Д. Аме- рики)	\$ 100.00
	разом \$ 3.642.50

Ся сума додана до попередньої суми \$ 45.074.16 дає \$ 48.716.66 і ся сума є сумою потрібною до ліквідації Місії – приймаючи день на остаточну ліквідацію Місії – 30 квітня 1921 р.

До сего ліквідаційного розрахунку позволяю собі долучити ще отсю мою відповідь на закиди Ваші, Пане Міністре, що до моєї діяльності, як голови Місії.

В виду сего, що Уряд З'єдинених Держав Америки відносить ся негативно до визнання У.Н.Республіки, – як, впрочім, і до всіх інших держав, що повстали на території давньої Росії, Ви, Пане Міністре, висловлюєте думку, що “обовязком Місії мусіло бути зацікавлення Вашингтонського Уряду, як не з боку політичного визнання, як такого, так хочби з боку окопомічних інтересів (бо Україна може бути широким полем економічної експлоатації)”, – а я про се не подбав.

Позвольте Пане Міністре, що я, для стверження лише правди, поминаючи мою особисту оборону, відповім на се, як слідує:

Передовсім, щодо формального боку сего закиду: Ви, Пане Міністре, справили сей закид під злою адресою. Зацікавлення вашингтонського уряду Україною з боку економічних інтересів не було обовязком дипломатичної Місії, яку я маю честь репрезентувати, а обовязком окремої Місії, яку поручено Урядом У.Н.Республіки п. М. Імханицькому², представникови міністерств торгівлі і фінансів. На се п. Імханицький мав визначені і були йому виплачені окремі фонди, не лише на платню, але і на канцелярію, на пропаганду і на представництво.

Мимо сего, я, як голова дипломатичної Місії, не уважав себе звільненим від заходів зацікавити також і з мого боку вашингтонський Уряд, а крім того ще й політичні, торговельні, фінансові і промислові круги американські економічною стороною української справи. Коли Ви, Пане Міністре, мали час перечитати мою ноту до вашингтонського Уряду про визнання Української Народної Республіки, то мусіли зауважити, як рішучо і докладно я підношу там економічну сторону української справи. А також, Пане Міністре, Коли Ви мали час переглянути брошури видані Місією, згл. Пресовим бюро Місії “Friends of Ukraine”, мусіли зауважити брошури: “Ukraine and Russia” і “Trade with Ukraine”, які саме займають ся економічними відносинами і матеріальним богатством України, і також брошуру “Ukraine and Ukrainians”, яка крім наших справ займаєть ся також в окремім відділі: Industry – матеріальним богатством України. Ті брошури, як і інші видані Місією, були розіслані – кожда в 5000 примірниках – до вашингтонського Уряду, дипломатичного тіла, послам і сенаторам американського Конгресу, до преси, політиків, визначніших публіцистів, університетських бібліотек і значніших публічних бібліотек. Крім того заходом пресового бюро Місії надрукована зістала в тижневику “Exporte Trade” ч. 20 стаття “Ukraine, the latent possibilities of commerce between Ukraine and the United States” (Україна, укриті можливости торгівлі

між Україною [т]а З'єдиненими Державами) і мапа України, а в Експортів Енциклопедії “Exporters Encyclopedia” на рік 1921 подібна змістом стаття “Ukraine” (стр. 1432–1438), з мапою України із додатком про загальні пояснення що до формальностей, які обов'язують при висилці товарів на Україну і 9 ріжних пароплавних ліній, якими можна висилати товари на Україну. Інші, принагідні комунікати пресового бюро Місії про господарські відносини на Україні, поминаю.

Чи є се много? – Я не скажу, що се много, але й не скажу, що се є мало, на всякий случай, се не є – нічо. Можу додати ту[т] ще й те, що я задумав був видати в англійським перекладі книжку “L'importance economique de l'Ukraine”, видану бельгійсько-голяндською Місією з приводу економічно-фінансової конференції в Брукселі в літі м.р. Про се писав я до голови Місії п. Яковліва³ – та не зміг її видати, бо Місія (вашингтонська) опинила ся без фондів.

Не думаю, Пане Міністре, що і другий Ваш закид, що я не дбав про допомогу нашій армії з боку Американського Червоного Хреста і т.зв. “[У.М.С.А.]”⁴ – є слушний. Не лише з Амер. Червоним Хрестом але й з другими гуманітарними американськими інституціями, а також і з вашингтонським Урядом я вів дуже живі переговори, і – як з дальшого представлення сеї справи із доложених ту[т] документів, Ви, Пане Міністре, побачите, з нецілком уже так малим результатом.

В справі санітарної підмоги нашій армії я розпочав переговори з Амер. Червоним Хрестом вже в перших місяцях після приїзду Місії до Вашингтона. Признаю, що ті початкові переговори були дуже невидатні, а властиво негативні, – Червоний Хрест відмовляв ся дати санітарну підмогу нашій армії з тої причини, що вашингтонський Уряд не узнє У.Н.Республіки і її армії, отже Амер. Червоний Хрест, як інституція державна, не може давати “неіснуючій” армії ніякої підмоги. Та мимо того я не переставав пересправляти дальше з Червоним Хрестом, – але, що й не дуже вже надіяв ся на него, звернув ся я за такою підмогою до приватного гуманітарного Товариства – квекрів⁵, в Філадельфії “American Friends Service Committen” – Товариства дуже поважного і звісного в цілій Европі з часів війни і незалежного від вашингтонського Уряду.

“Amer. Friends Service Com.” виявив далеко більшу жиливість і охоту прийти Україні зі санітарною підмогою, і після й не дуже довгих пересправ, згодив ся вислати на Україну санітарну Місію, поки що в числі 10–15 персоналу. Крім того заявив готовість вислати на Україну ще 80 лікарів, яких держав тоді у Франції, наколи Уряд У.Н.Р. зложить на удержання на рік для кожного по \$ 1800. Я зі своєї сторони, від Місії, заявив готовість зложити на удержання першої висилки 10–15 осіб і на транспорт медикаментів \$ 28.000. Умовлено було також, що медикаментів буде уживати ся тих, що були закуплені Урядом У.Н.Р. (а відтак передані українським кооперативам “Оцуксови”⁶) в Парижі, в Американській Ліквідаційній Комісії в літі 1919 р. З огляду на се, я й вислав 17 грудня 1919 р. до гр. М. Тишкевича в Парижі каблеграму з запитом, чи можливи буде тій санітарній Місії уживати медикаментів, закуплених в Парижі. Гр. Тишкевич відповів, що “Оцукс” на се годить ся (Залучник під 2).

Щоби знова Товариство “Amer. Friends Service” не мало яких перешкод зі сторони вашингтонського Уряду, почало воно умовляти ся з Амер. Червоним Хрестом що до спільної акції обох сих Товариств. Амер. Червоний Хрест

годив ся на се, але під умовою, що “Am. Friends Service” буде працювати під його повною контролею і в тих районах, в яких Він йому вкаже. Та на се “Am. Friends Service Com.” не хотіло згодити ся, бо не хотіло вязати собі рук і резигнувати зі своєї незалежності. І до умови не прийшли.

Мимо того “Am. Friends Service Com.” справи не кинув, від віддав себе під протекторат англійського Уряду і під його протекторатом вислав санітарну підмогу (відділ англійський) на Україну, на частини окуповані Польщею і українським радянським (згл. московським) Урядом. В переїзді через Варшаву представник сего Товариства був на авдієнції у Пана Головного Отамана Петлюри, що було оповіщене окремим комунікатом української Місії в Варшаві, з зазначенням, що та санітарна Місія їде за старанням моїм, як голови вашингтонської Місії. Ви, Пане Міністре, були тоді в Києві і про се може не знаєте всеж таки про мої переговори з “Am. Friends Service Com.” і з Амер. Червоним Хрестом я писав до Міністерства закордонних справ, в моїм докладі з 6 січня 1920 р.

Переговори з Амер. Червоним Хрестом велися далше, але й далше потрапляли на тяжкі перешкоди. Найважнішою була Кам'янецька катастрофа в Листопаді 1919 р., коли Уряд У.Н.Р. мусів залишити територію У.Н.Республіки. Представництво Амер. Ліквідаційної Комісії в Парижі хотіло навіть в наслідок сего уневажнити контракт заключений з Українським Урядом, згл. з “Оцуксом” що до купна-продажі повоєнних американських засобів у Франції. Із сим становищем Ліквідаційної Комісії згоджувалось і представництво Амер. Червоного Хреста в Парижі, що стверджує залучена під 3) каблеграма Преставництва Амер. Червоного Хреста в Парижі до Д-ра Фаранда⁷, директора Начальної Управи Амер. Червоного Хреста в Вашингтоні.

Мимо сего я вів далше переговори. В кінці парижське Представництво Амер. Червоного Хреста (яке орудувало всіма справами Амер. Червоного Хреста в Європі) згодило ся – з певними застереженнями – підняти ся санітарної помочи на Україні – свіцькому населенню, на території на захід від лінії Севастополь-Полтава по границі Рومунії, Чехословачини і Польщі, як свідчать про се залучники під 4), 5), 6).

Справа здавалось, наладжувала ся добре. В тім – 5 січня 1920 р. дістаю від п. В. Тимошенка⁸ з Парижа каблеграму, що Амер. Ліквідаційна Комісія мимо всего далше намагаєть ся зломити Контракт купна-продажі з Урядом У.Н.Р. згл. з “Оцуксом” (Залучник 7) а 19 січня 1920 р. каблеграму від гр. Тишкевича, що контракт сей зістав таки уневажнений (Залучник 8). І знова почали ся конференції, кореспонденції з Амер. Червоним Хрестом, з міністром війни Бейкером⁹, з Управою Ліквідаційної Комісії і т.п. ту[т], в Вашингтоні. Про хід тих переговорів можуть Вас, Пане Міністре, поінформувати залучені під 9), 10), 11) листи.

І здавало ся знова, що справа налагоджуєть ся добре. В тім дістаю від “Оцукса” і від гр. Тишкевича каблеграми, що Амер. Ліквідаційна Комісія намагаєть ся силою відобрати від “Оцукса” продані йому повоєнні засоби (між ними і медикаменти) і прохають мене, щоби я добив ся зхоження неутральної Комісії для полагодження спору. Так я звернув ся уже впрост до президента Вілзона¹⁰ і прохав його, щоби він установив Комісію для розслідування справи. Президент Вілзон відмовив ся однак від сего через те, що справа опи[ни]ла ся була вже перед французьким судом (Залучники 12), 13), 14), 15).

Не лишало ся отже нічо иншого, як ждати рішення суду. “Оцукс” був певний, що суд рішить в його користь. Ми, ту[т]– протівно, сумнівали ся. В кінци я рішив ся вислати до Парижа адвоката Місії п. Ізби-Смита¹¹, щоби він там на місці розпочав нові переговори з Амер. Ліквідаційною Комісією. Сему спротивив ся “Оцукс”, але я вже на власну відвічальність вислав п. Ізби-Смита до Парижа. Суд, як ми надіяли ся, відкинув позов “Оцукса”, так як ся справа відносилась до двох чужих держав і суд не узнав себе компетентним рішати єї. Так тепер прийшло ся робити п. Ізби-Смитови. І він довів до того, що мимо, що закуплені американські річи належали вже невідключно до Амер. Ліквідаційної Комісії, Комісія вдала ся на ново в переговори і по довгих пересправах заключила д. 10 серпня 1920 р. з “Оцуксом” таку корисну для “Оцукса” умову, якої “Оцукс” з разу навіть не міг припускати, щоби се було можливе. В залучнику (6) даю копію сеї умови. “Оцукс” дістав:

1. половину медичних і фармацевтичних засобів, що були на складі в Марселі (ліки, шпитальні засоби, шпитальні одіння, вовняні покривала до ліжок, постіль і т.п. вартости 2.812.500 фр.

2. зі складу в Бург і Лангр – автомобілі і мотоцикли з усіма приборами – вартости 1.655.725 фр.

3. половину реальних претенсій Амер. Ліквідаційної Комісії до залізничних компаній за страти річий – вартости 437.500 фр.

4. відшкодовання за страти в грошах готівкою 500.000 фр.

Разом 5.405.725 фр.

Крім того Амер. Червоний Хрест набув другу половину засобів в Марселі, зобовязанням ужити їх лише для українського населення – вартости. 2.812.500 фр.

Разом 8.218.225 ф.

Зауважую, що всі ліки і инші річи вартости 7.280.725 фр. дістав “Оцукс” згл. українське населення цілком задармо, без зобовязання чи Уряду тим “Оцукса” чи кого небудь на Україні заплатити за те хочби одного шага, навіть Червоний Хрест усю ту половину, що купив зі складів в Марселі має зужити безвідплатно на Україні.

Можливо, що Ви, Пане Міністре. при браку часу і при догляді инших справ, незмогли про се довідати ся. Але п. Ізби-Смит був також у Варшаві, бачив ся там з п. Міністром А. Лівіцьким¹² і п. Міністром Барановським¹³ і з ними про се говорив, і я в моім докладі з 22 серпня 1920 р. Вам про се згадував. На всякий случай, думаю, що не можна закинути мені, що я не старав ся о допомогу для України з боку Амер. Червоного Хреста. Признаю, що не удалося мені роздобути сеї допомоги для нашої армії, але се було вже цілком неможливе, – всі переговори з Амер. Червоним Хрестом починались з того, що Амер. Червоний Хрест ставив як перше услівя, що та допомога не може відносити ся до нашого війська. І я на се мусів згодити ся щоби добути допомоги принаймні свіцькому населенню України. Але “Оцукс” може всі ліки і инші засоби, які припали йому після умови з 10 серпня 1920 р. віддати нашій армії.

З Товариством “[У.М.С.А.]” я не пересправляв, тому, що йому ще від 3 серпня 1918 р. на підставі розпорядку президента Вільзона не вільно було працювати на території України так само як і на території Советської Росії, а поза тими територіями держить ся стисло вказівок Амер. Червоного Хреста. І

тому коли Амер. Червоний Хрест не може після наказу вашингтонського Уряду давати підмогу нашій армії – не може їй давати і “[Y.M.C.A.]”. І ту[т] не допоможе се, що наша армія бореться з большевиками бо хоч Уряд З’єдинених Держав є проти большевизму, то він є й проти того, щоби Українці (враз з другими народами колишньої Росії) відривалися від Росії, – без уваги на те, що вона тепер большевицька. Про се Уряд З’єдинених Держав кілька разів офіційно заявляв. Тим часом українці боряться не тільки проти большевизму, але й проти Росії взагалі. Всеж таки уважаю, що не виключена є підмога для нашої армії у “[Y.M.C.A.]” і ся підмога – по моїй думці – могла би йти посередною дорогою, коли би удалося варшавській Місії виїхати її у “[Y.M.C.A.]” з титулу, що наша армія є союзна з польською армією. Думаю, що коли, “[Y.M.C.A.]” дає свою підмогу – культурну, до якої саме по свому статуту є призначене – російським полоненим в Польщі і Німеччині, то тим більше могло би давати її українцям-воjakам, інтернованим в таборах в Польщі. Та про се повинні подбати українські установи в Польщі.

Крім того, що старався я про підмогу для України у Амер. Червоного Хреста і у “Amer. Friends Service Com.”, не відтягався я пособлювати подібній акції, коли виходила вона з ініціативи інших людей чи кругів. Коли в січні м.р. założено в Чикаго “Американсько-український підпомоговий Комітет (American-Ukrainian Relict Committee) для зорганізованя підпомогової акції для України серед протестантських кругів і звернулося до мене, щоби я зі своєї сторони тій акції допоміг, я від сего не відмовився. Сей Комітет складався з Українців і Американців. Пляновано зорганізованя серед протестантського загалу збірку на 10 міль.дол. і річий наладунок одного пароплава. Коли до сеї акції потреба було і від української сторони відповідної суми грошей, а Українці не могли її зложити, я дав від Місії \$ 2000, відтак \$ 5000. Крім того видав я брошуру в 5000 примірниках “Inhuman Blockade Strangling a Nation” (Нелюдська блокада задавлююча нарід), яку розіслав до всіх американських гуманітарних інституцій, преси, висших шкіл, до послів і сенаторів, до дипломатичного тіла і вашингтонського Уряду і т.д.

На чолі тої організації стояв голова Унії протестантських церков для місіонарської роботи в Росії “The Russia and General Missionary Alliance” п. W. Colby. Коли в марті м.р. назначений зістав новий міністер закордонних справ В. Colby¹⁴, мені донесено, що тамтой Колбі є стрієчним братом міністра і що він радби допогти мені в моїй дипломатичній роботі. Я попрохав його до Вашингтону – і він приїхав, – був раз і другий раз. Та після конференції з ним я побачив, що сей добродій мимо свого високого і відповідального становища, пустився на звичайний швіндель¹⁵. Показалося, що він не є в ніякій родинній звязи з міністром, а відтак, коли я звернув увагу на се чикаговських українців і запропонував їм вглянути в рахунки підпомогової акції і українські члени сего Комітету тих рахунків від него зажадали – він відмовився їх предложити, і більше до Комітету не показався. Ціла акція розбилася. Се був оден досвід більше, як неможливо є в якій небудь роботі спускатися на американських Українців.

Згадую ту[т] про се тому, щоби дати Вам, Пане Міністре, доказ, що власне старався я де лише було можливе добити ся якої помочи Україні. І коли не все вийшло так як я бажав, то здається, сему не моя вина, а тих нещасливих відносин на Україні – а також і серед української іміграції в Америці, за котрі, думаю, мене винуватити не можна.

Закидуєте мені даліше, Пане Міністрі, що “організації нашої іміграції в Америці не тільки негативно стали відносити ся до Місії, але й ворожо”, і моїм “моральним обов'язком було налагодити не тільки тісний зв'язок поміж цими організаціями але установити єдність між ними самими і Місією”. Сей закид, Пане Міністрі, мене найбільше дивує. Коли Ви, Пане Міністрі, доходите до таких заключень мимо моїх докладних звідомлень про відносини між українською іміграцією, звідомлень в докладах до Міністерства з 11 листопада 1919 р., з 6 січня 1920 р., 29 січня 1920 р. і 22 серпня 1920 р. – то мені з виправдувань себе приходить ся зрезигнувати, бо значить – всі ті звідомлення в Ваших очах, се – брехня. В виду сего, я наведу ту[т] лише самі факти – з доложенням документів, для ствердження правди, а не для виправдування себе.

Коли я приїхав до Америки і побачив розбиття сил української іміграції і просто хоробливу ворожечу між ними, я поклав собі за одно з моїх важніших завдань звести ті сили в одне, висуваючи перед нею те, що могло її об'єднати і що могло усі ріжниці, що єї ділили ослабити, усунути подальше на бік – ідеал Незалежної України. І в тій цілі я оголосив був в часописях відповідний поклик до української іміграції (Залучник 17), а відтак по довгих, тяжких і нераз дуже прикрих конференціях скликав у вересні 1919 р. на дні 28 і 29 з'їзд до Нью-Йорку представників усіх українських організацій: політичних, запомогових, просвітних, гімнастичних і представників редакцій часописей. Що сей З'їзд відбув ся і що взагалі міг спокійно через два дні радити і що учасники не порозбивали собі голови – як се на всіх вічах і зборах було тоді звичайною річею, се всі уважали за диво. Але я се доконав. І прийшло до згоди – принаймні, як здавалося, на якийсь час (в Залучнику під 18 є протокол нарад сего з'їзду).

Відтак, щоби об'єднати і маси імігрантів в ім'я ідеалу української незалежности, я відбув по важніших центрах української іміграції ряд віч, і то: д. 13 і 15 вересня 1919 в Нью-Йорку і д. 2 і 3 жовтня 1919 у Філадельфії і д. 16 листопада 1919 р. два віча в Чикаго і д. 19 листопада 1919 р. в Клівленд (Звідомлення часописей з тих віч я залучив до докладу до Міністерства з д. 6. січня 1920 р.).

Коли в грудні 1919 р. я вибирав ся на дальшу обіздку українських центрів – до Скрентону, Шамокин і Пітсбург, адвокат місії п. Ізби-Смит закомунікував мені, що в Міністерстві закордонних справ у Вашингтоні вважають, що я не повинен займатись українською пропагандою між імігрантами, і – взагалі, повинен держати ся на боці від імігрантів. Що се значить? – Хоч се сказане було у формі невинної, нібито необов'язуючої мене думки, поза нею крило ся рішуче жадання, щоби я залишив українську пропаганду між імігрантами і зірвав з ними зносини. І щож мені оставалось? – нічо иншого, як відкликати дальші віча і зірвати явні зносини з імігрантами. Чи Ви, Пане Міністрі, вважаєте, що я мав поступити інакше? – Піднесу ту[т] одно ще характеристичне: в тім саме часі дістав я лист від одного з п-ів голов Місій в Європі, який читав звідомлення зі скликаних мною віч зі запитом і прихильною порадою, чи не вважаю я, що ті віча можуть бути ненаруку вашингтонському Урядови, і чи не може він добачити в тім, що я мішаю ся у внутрішні справи З'єдинених Держав?

Ви закидуєте мені, Пане Міністрі, що я не наладив тісного зв'язку між українськими організаціями [т]а Місією. Що до сего, то я міг би відкликатися

до всіх тих докладів, які я вислав до Міністерства закордонних справ і в яких я з'ясував усі мої старання наладити такий зв'язок з Місією і причини задля яких наладження такого зв'язку було неможливе. Але, коли всі ті доклади не мають для Вас жадного значіння, згл., Вас, Пане Міністре, не переконують, то я вже до тих докладів повідкликую ся, зате позволю собі спитати ся Вас, Пане Міністре:

Ви знаєте, що “Український народний комітет” – перед роком найсильніша українська організація, збирала між імігрантами гроші на підмогу жертвам війни на Україні і зібрав \$ 120.000; Ви знаєте – як се впрочім всі знають не лише ту[т] в Америці, але й в Європі – серед українців, що всі ті гроші провідники сеї організації розібрали між себе (для жертв війни дали всього-навсього \$ 300 для українських полонених в Італії); Ви, Пане Міністре, здасть ся знаєте і про загальне обурення імігрантів на “Народний Комітет” з приводу сего, і також і про се, що з приводу сего Загальні Надзвичайні Збори сеї організації 29 квітня м.р. рішили Комітет зліквідувати. – Так я питаю тепер Вас, Пане Міністре: чи Ви, коли би були головою Місії в Вашингтоні, мали би відвагу, довідавшись про ту фінансову господарку Комітету наладжувати тісний зв'язок між ним [т]а Місією? – чи Ви не старали би ся всякі зв'язки, які не були би вже з тим Комітетом навязані, чим скорше зірвати, щоби те обурення і неслава, які мали спасти на той Комітет не стали й на союзника його – Місію? – Я признаю, що Комітет зі своєї сторони старав ся всіма способами вийти в тісний зв'язок з Місією, старав ся про се навіть погрозами, що коли не з'єднають з ним, то він подбач, щоби Уряд У.Н.Р. мене відкликав, – то я, мимо тих погроз, відкину в пропоновану ним єдність – бо не смів допустити до того, щоби Місія мала стати заслоною для його зловчинків і виставляти єї на закиди, що вона єднаючись з ним, є з ним співвинна в тім злочині. – Чи можу сподівати ся від Вас, Пане Міністре, відповіді на сей запит?

На загальних Зборах в квітні м.р. рішено Комітет зліквідувати. Однак новий виділ, що мав перевести ліквідацію, сего не зробив, бо голові виділу Б. Лотоцькому¹⁶ бажало би можливо найдовше представляти себе на всі сторони за “представника американської іміграції”. Та решткам Народного Комітету видало би се самозванством і вони зажадали скликання нових загальних зборів. Такі загальні збори відбули ся 1 лютого с.р. На Зборах з'явило ся так мало делегатів, що запропоновано було відбутися не загальні Збори а звичайну нараду. Та на се не згодила ся більшість і рішено відбутися Загальні Збори. І ті збори ствердили, що нема тепер ніякої інституції, яка могла би репрезентувати українську іміграцію в З'єдинених Державах і вибрали комісію з трьох людей, яка має порозуміти ся з різними кругами іміграції, чи не удало б ся створити яке нове репрезентаційне тіло для української іміграції. Народний Комітет в дійсности перестав існувати (Залучник 19).

А тепер, друга організація – “Федерація Українців в Сполучених Державах”. Чи мав я може з нею наладати тісні зв'язки? – Так як же було можливо наладжувати з нею зв'язки, коли єї провідники М. Січинський¹⁷ і М. Цеглинський¹⁸ так управляли нею, що вона ціла, як була, втікла перед ними до большевиків. Лишило ся п'ять людей – самі “провідники”. Се стало ся як раз в той час, коли Місія приїхала до Америки. І ті провідники, найшовшись в десператським¹⁹ становищі, кинулись до мене, щоби я їх ратував – їх і партію. І я був згоден на се. Думав що примістивши їх, коли не в Місії, то в пресо-

вім бюрі Місії, дам їм можливість поволи відтягнути назад їх партійників від большевиків. Та щож – Січинський показався цілком неспосібним до якоїсь реальної роботи, і ми остаточно розійшлися. А з Цеглинським таки й неможливо було зійтися. Я пропонував йому співробітництво в пресовім бюрі Місії, але під умовою, що він мусить сидіти в Нью-Йорку, щоби мати сталий контакт з нью-йоркською пресою і з українськими імігрантами-робітниками. Та він сего не хотів – він хотів конче бути в Місії і в Вашингтоні. Але я, знаючи як се було би небезпечно для Місії, з огляду на його характер – про него можете Пане Міністре розвідатися блисше у п. посла М. Василька²⁰ або у п. М. Залізняка²¹, – а друге, що ту[т] у Вашингтоні нема ніяких імігрантів (у Вашингтоні заборонено ставити фабрики) – на се згодити ся не міг. Я готов був прийти з помічю Федерації і у відновленню її органу – “Української газети” – я годився дати Федерації з пресового фонду Місії таку саму суму, яку вони зберуть з передплати на ту часопись – зберуть 500 чи 1000 передплатників, то зн. відтягнуть від большевиків 500 чи 1000 українських імігрантів, я дам їм другу таку суму, яку ті передплатники зложили. Та вони і на се незгодились – вони хотіли бути в Місії і у Вашингтоні. Так ми і розійшлися. І з пімсти за се, що я їх не взяв “на ласковий хліб” до Місії, й розпочали компанію проти мене, зразу ту[т], в Америці, а відтак в Європі, куди і виїхали, щоби привести звідам такого голову, який робив би все те, що їм було би на руку. Тепер вже Федерації нема. Ще удалось було їм після розриву з Місією вмістити секретаря Федерації П. Репена²² при тижневнику “Народне Слово”, як редактора, та по пару місяцях організація запомогова “Народна поміч”, якої “Народне слово” було органом, погнала його. І Федерація зникла. Про неї вже ніхто навіть не згадує.

Інші організації поминаю, – вони такі слабкі, що ніколи се самостійно в політичних справах не йшли і перекидалися або до “Народного Комітету” або до Федерації.

Чи при таких стані річий, Ви, Пане Міністре, уважте за слушне піддержувати дальше закид, що я занедбав “налагодити не тільки тісний звязок поміж цими організаціями, але й установити єдність між ними самими [т]а Місією? – Чи уважте дальше, що се було можливе і що я о се не старався?

Ви, Пане Міністре, забуваєте одно: 4/5 української імміграції в Америці – се Галичани, які не перейшли української революції, і як перед війною так і тепер остали Галичанами. Вони не творять свого власного нового життя а у всіх своїх виступах являються лише відгомонам сего, що діється в Галичині. Тому, коли Галичани йшли разом з Наддніпрянцями, то і вони солідаризувалися з Наддніпрянцями, а коли Галичани розійшлися з Наддніпрянцями, вони знова стали Галичанами. І сему не зарадять не то я з моєю Місією але й десять Місій. Доведіть до єдності там – на Україні, то єдність буде й ту[т], а доки до тої єдності там не доведете, доти не буде єдності і ту[т] – єдності між імміграцією [т]а представництвом У.Н.Р.

1/5 часть української імміграції є знова з Наддніпрянщини. Та з нею ще гірше. Галичане знають себе хоч, що вони – Українці-Галичани, а Наддніпрянці не знають сего, що вони Українці і з України, і як перед війною так і тепер знають те, що вони “руські”. Ніяких організацій не мають – спроби втягнути їх в яку організацію не вдалися: оскільки вони не остають при православних “русских” церквах, то перейшли до большевиків і то не українських

а русских. І ту[т] також не допоможе нічо Місія – вони мусять перебути ту революцію, яку перебули їх країне – на Україні. Але ту[т], в Америці, вони єї не перебудуть.

Позвольте, на кінець, Пане Міністре, звернути Вашу увагу на одно ще. Се вже не відносить ся до закидів, які Ви мені зробили, а має значіння більш загальне. Ви в отсім своїм розпорядку, в яким повідомляєте мене про Ваше рішення ліквідувати вашингтонську Місію, ужили, між иншим “такий зворот: “Міністерство вважало, що обовязком Місії мусіло бути – зацікавлення Вашингтонського Уряду, як не з боку політичного визнання, яко такого, так хочби з боку економічних інтересів”. Отже, що до тих економічних інтересів я бажав би висловити Вам мою думку.

Я вважаю, що висування на перше місце, в такій демонстративній формі – як се тепер робить ся нашими політиками – економічних інтересів поодиноких держав Європи і Америки в відношенню до України, не відповідає дійсним інтересам тих держав, головно антанти, яка у вирішуванню справи української державности, є одним з рішаючих чинників. Що до З’єдинених Держав Америки – або говорячи загально – Америки, то вона не бачила і не бачить для себе ніяких особливих інтересів економічних на Україні і взагалі в східній Європі (то є, і в Росії). Вона нічого від України не потребує, бо те що може Україна дати, вона в далеко більшій мірі сама має; вона і не рефлектує на Україну як на ринок збуту своїх товарів. Україна – се ринок, як був так і буде, західно-європейських (разом з Німеччиною) держав, і для З’єдинених Держав, як був так і на дальше остане ринком передовсім сама Америка (північна і полуднева) і Азія. Правда, тепер коли Європа так ослабла, то Америка значно збільшила свій вивіз до Європи, – але се є лише переходове і вона знає, що в міру як Англія, Франція, Бельгія, Німеччина будуть із свого теперішнього господарського занепаду підноситься, той американський вивіз буде зменшувати ся і поверне назад до свого давного, нормального, то є, релятивним цілком малого розміру. Європа не є ринком для Америки (з виїмкою пшениці, бавовни і почасти мяса). І тому і відношення З’єдинених Держав до питання визнання чи невизнання У.Н.Республіки не визначають ся поглядом на економічні інтереси З’єдинених Держав на Україні а політичною Концепцією виснутою з економічних інтересів З’єдинених Держав в Азії (в Сибірі і в Китаю). А з тою Концепцією не згоджується розчленовання Росії, отже – й визнання У.Н.Республіки. – Се не значить, що Уряд З’єдинених Держав ніколи вже не мавби визнати У.Н.Республіку. Так не є. Вже тепер помітно, що Уряд, а в першій лінії міродайні круги торговельні і промислові, приходять до висновку, що єдності давної Росії не вдаєть ся вдержати, і Уряд, рад-нерад, буде мусів помиритися з тим. Тоді він і визнає У.Н.Республіку, розумієть ся – коли вона не залишить добивати ся сего.

Економічний бік української справи, як взагалі цілої східної Європи, не мають для З’єдинених Держав ніякого особливого інтересу. І тому так глухими є вони на пропозиції і російського Совету і Уряду У.Н.Республіки на ріжні примани в разі ріжних замовлень, концесій і т.п. І коли в Європі так голосні є відзиви за відновленням торгу з “Росією” і Англія заключає навіть зі Советом по всім формальним правилам торговельний договір, Уряд Вашингтонський виганяє советського представника з Америки.

В ноті до Вашингтонського Уряду о визнання У.Н.Республіки я також вказав на матеріяльне багатство України і на широке поле для американського

Капіталу для експлуатації того багатства. Але я знав, що то не приманить Вашингтонського Уряду. Бо – що Америці по Уряді У.Н.Республіки? Чи Уряд У.Н.Республіки дасть Америці кращі Концесії для експлуатації багатств України, як Уряд “російський”? – Цілком ні. Колиби ходило о експлуатацію їх, то певно “російський” Уряд дасть Америці вигідніші умови, бо він певно не буде так дорожити вигодами і дбати про економічні інтереси України, як Уряд У.Н.Республіки. І я підніс те багатство України не для примани а лише тому, щоби показати Вашингтонському Урядови, що Україна має сильні, здорові підвалини до державного існування і не стане тягарем для других (як прим. Польща). Зате я підніс сильнішу політичну сторону української справи: що У.Н.Республіка потрібна для політичної рівноваги в східній Європі і для миру цілої Європи. Без У.Н.Республіки ніколи не прийде до миру в східній Європі, ніколи не вернуть там нормальні відносини і через те ніколи не зможуть наладити ся нормальні торговельні взаємини між східною і західною Європою (чого так конечно потребує Європа і чого власне потребує й Америка, вже хоч би тому, щоби збути ся того тягару, яким стала для неї Європа і розв'язати те марево світової революції, яка грозить й Америці. Коли чим, скорше не настануть нормальні відносини в Європі).

Та не лише З'єдинених Держав Америки але й великим державам Європи Україна – як У.Н.Республіка, не є ніякою економічною приманою. І з того боку беручи – справа української державности стоїть навіть гірше у відношенню до великих держав Європи – в першій лінії Англії і Франції – як до З'єдинених Держав Америки. У.Н.Республіка побудована на сильних, здорових економічних підвалинах є до певної міри для З'єдинених Держав Америки аргументом, але для держав антанти? – Антанта не потребує якихсь сильних нових держав, їй потреба Кольоній не лише в Азії і в Африці, але й в Європі. І так само як З'єдинених Держав так само і державам антанти легше буде експлуатувати Україну при “російським” Уряді, як при Уряді У.Н.Республіки.

Економічний бік української справи не є аргументом для держав Антанти. О скільки багатша Україна від Польщі, Литви, Латвії, Естонії, Фінляндії! А мимо того – Польща, Литва, Латвія, Естонія і Фінляндія зістали визнані антантою, а Україна – ні. – Але вона може бути визнана і буде, але також не задля економічних інтересів антантських держав на Україні, а з політичних.

У.Н.Республіка буде визнана антантою тоді, коли антанта зрозуміє, що без визнання У.Н.Республіки не буде миру на сході Європи. Без миру на сході Європи держави антанти не зможуть скористувати ся східно-європейським ринком, а без того ринку не зможе відновити ся господарське життя на Заході Європи. Без віднови того життя банкрутство Європи є неминуче, а тоді неминуча є й загальна світова революція, чи під фірмою болшевізму чи під фірмою соціалістичної революції (болшевізму не уважаю за соціалістичну революцію – се лише екстремний відрух в ліво, як реакція до екстремно-правого режиму бувшої Росії. Росія переходить тепер, в ґрунті річи, буржуазийну революцію, свою Велику Французську Революцію, – болшевізм – се радикальне нищення всіх февдальних залишень і тут – для угрунтування вільної дороги російській демократії. Болшовизм є тому лише переходовим явищем. Се не виключає, що безпосередно після болшевізму може наступити реакція в право, та се буде лише природний зик-заковий, маятниковий рух, який знайде свою середну – в демократичній, буржуазійній Росії).

Другий політичний резон для визнання У.Н.Республіки є для антанти – вдержання політичної рівноваги на сході Європи – для уможливлення зреалізовання того, що поодинокі держави антанти – знова в першій лінії Франція і Англія – мали на оці, коли укладали версальський, сан-жерменський і севрський договори.

Коли не буде У.Н.Республіки, то Росія буде сталою погрозою для нових прибалтійських держав а передовсім для Польщі, якій визначено таку важну роль у переведенню версальського договору. Росія, обиджена і скривджена своїми союзниками в світовій війні, буде після найбільшої правдоподібності старати ся зійти ся зі своїм товаришем недолі – Німеччиною, а тоді – всі надії Франції на Польщу, розібють ся. Одна У.Н.Республіка може держати Росію на місці, не дозволити їй рушити ся, і тоді [держави] Польща буде могла сповнити ту роль, яку їй призначено при укладанню версальського договору. Для забезпечення сего, мігби бути заключений французсько-польсько-український мілітарний союз. Те саме завдання моглаби У.Н.Республіка сповнити для оборони решти прибалтійських держав, які Росія, без сумніву, буде старати ся знова відзекати. Се буде йти по лінії політичних інтересів Англії в східній Європі. Для забезпечення сего мігби бути заключений балтійсько-чорноморський мілітарний союз. З таких же політичних зглядів потрібна є У.Н.Республіка для Румунії і Польщі. Економічні згляди грають ту[т] або другорядну роль або ніяку (Румунія).

Для Англії визнання У.Н.Республіки дало би ще ті користи, що вільніші були би її руки в центральній Азії, а передовсім в Перзії і в Афганістані, що дало би їй можливість тривкіїше забезпечити посідання Індії; також запевнило би їй краще вдержання в своїх руках Дарданелів і добувати ся користий із севрського договору. Без У.Н.Республіки над тим усім висіла би гроза Великої Росії. І знова лише політичні згляди промовляють тут за визнанням У.Н.Республіки Англією, а не економічні інтереси Англії на Україні.

Уважаю, що саме політичні вимоги накажуть антанті визнати У.Н.Республіку. А ті політичні вимоги зводять ся до двох підставових: доведення до миру в східній Європі і вдержання на сході Європи політичної рівноваги. І се повинно бути для Уряду і для дипломатичних представників У.Н.Республіки вихідною точкою в їх заходах за визнання У.Н.Республіки у великих державах антанти. Для українського загалу лишаєть ся доказати, що без У.Н.Республіки неможливо довести до миру на Сході Європи, а після визнання антантою У.Н.Республіки, доказати, що мир в східній Європі став можливим лише завдяки У.Н.Республіці.

Прийміть Пане Міністре запевнення мого правдивого поважання для Вас

Голова Місії

ЦДАВО України, ф. 3752, оп. 1, спр. 2, арк. 68-81зв. Автограф.

¹ Андрій Васильович Ніковський – громадсько-політичний і державний діяч. 26 травня 1920 р. – міністр закордонних справ УНР.

² М. Імханицький – фінансовий агент Міністерства торгівлі і фінансів УНР.

³ Андрій Іванович Яковлів – громадський, політичний і державний діяч, учений-правознавець. У 1919 р. – голова надзвичайної дипломатичної місії УНР у Бельгії та Нідерландах.

⁴ Можливо – Young Men's Christian Association (YMCA) – “християнська асоціація для юнаків” – одна з найбільших християнських молодіжних організацій у світі. Заснована 1844 року.

⁵ Квекри – квакери, Релігійна Спілка Друзів – протестантська конфесія у християнстві, відома своїми пацифістськими настановами і гуманістичним спрямуванням.

⁶ ОЦУКС – Об’єднання центральних українських кооперативних спілок за кордоном.

⁷ Фаранд – представник Американського Червоного Хреста у Вашингтоні.

⁸ Володимир Прокіпович Тимошенко – вчений-економіст, радник дипломатичної місії УНР у Парижі.

⁹ М. Бейкер – Військовий міністр США.

¹⁰ Томас Вудро Вілсон – 28-й Президент США (1913–1921). Відомий також як історик і політолог. Лауреат Нобелівської премії миру 1919, присудженої за миротворчі зусилля.

¹¹ Джеймс С. Ізбі-Сміт – юрисконсульт дипломатичної місії у Вашингтоні

¹² Андрій Миколайович Лівницький – громадський, політичний і державний діяч, правознавець. З квітня 1919 р. – міністр юстиції УНР, з серпня – міністр закордонних справ УНР. Від жовтня – голова дипломатичної місії в Польщі.

¹³ Христофор Антонович Барановський – державний, громадський і кооперативний діяч. У 1919–1920 рр. – міністр фінансів УНР.

¹⁴ Бейнбрідж Колбі – міністр закордонних справ США.

¹⁵ шахрай – лемківська говірка.

¹⁶ Володимир-Богдан Львович Лотоцький – український громадський діяч, журналіст, сьомий головний редактор “Свободи”.

¹⁷ Мирослав Миколайович Січинський – український громадсько-політичний діяч. Входив до проводу Федерації українців США (1915–1918). 1920 – став співзасновником організації “Оборона України” та редактором її часопису “Українська громада”.

¹⁸ М. Цеглинський – входив до проводу Федерації українців США.

¹⁹ ризикованому

²⁰ Микола Василько – громадський і політичний діяч. 1918 – дипломатичний представник ЗУНР у Відні.

²¹ Микола Кіндратович Залізняк – громадський і політичний діяч, науковець, публіцист, дипломат. 1919–1920 – посол УНР у Фінляндії.

²² П. Репен – входив до проводу Федерації українців США.

There are published the documents of the Central State Archives of Supreme Bodies of Power and Government of Ukraine covering diplomacy of Yulian Bachynsky, Ukrainian-American and Ukrainian-Russian relations, peculiarities of the Extraordinary diplomatic mission in Washington, causes friction between Ukrainian diplomatic officials.

Key words: the Ukrainian People's Republic; the Ministry of Foreign Affairs of UNR; the diplomatic missions; Central State Archives of Supreme Bodies of Power and Government of Ukraine; policy of the Entente; the Foreign Policy.